

**SENAT
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
X KADENCJA**

Warszawa, dnia 13 marca 2020 r.

Druk nr 91

**KOMISJA
USTAWODAWCZA**

**Pan
Tomasz GRODZKI
MARSZAŁEK SENATU
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Na podstawie art. 76 ust. 1 Regulaminu Senatu Komisja Ustawodawcza wnosi o podjęcie postępowania w sprawie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej projektu ustawy

o zmianie ustawy o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego.

Do reprezentowania Komisji w dalszych pracach nad tym projektem ustawy upoważniony jest senator Krzysztof Kwiatkowski.

W załączeniu przekazuję projekt ustawy wraz z uzasadnieniem.

Przewodniczący Komisji
Ustawodawczej
(-) Krzysztof Kwiatkowski

U S T A W A

z dnia

o zmianie ustawy o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego

Art. 1. W ustawie z dnia 7 lipca 2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych (Dz. U. z 2016 r. poz. 325) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 8 dodaje się ust. 4b w brzmieniu:

„4b. Organ orzekający rozpoznaje sprawę o przyznanie kompensaty nie później niż w terminie 6 miesięcy od dnia wpływu do sądu wniosku o kompensatę.”.

2) po art. 12 dodaje się art. 12a w brzmieniu:

„Art. 12a. Sąd orzekający w sprawie o zabezpieczenie roszczenia na poczet kompensaty na podstawie art. 753¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, rozpoznaje sprawę niezwłocznie, jednak nie później niż w terminie 3 miesięcy od dnia wpływu do sądu wniosku o zabezpieczenie.”.

Art. 2. W ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2019 r. z późn. zm.) w art. 753¹ w § 1 pkt 9 otrzymuje brzmienie:

„9) przyznanie państwowej kompensaty przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych na pokrycie utraconych zarobków lub innych środków utrzymania oraz niezbędnych kosztów leczenia, rehabilitacji lub pogrzebu.”.

Art. 3. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2020 r. poz. 30) w art. 300 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Przed pierwszym przesłuchaniem albo niezwłocznie po ustaleniu pokrzywdzonego, jeżeli odstępuje się od jego przesłuchania, poucza się pokrzywdzonego o posiadaniu statusu strony procesowej w postępowaniu przygotowawczym oraz o wynikających z tego uprawnieniach, w szczególności: do składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia i warunkach uczestniczenia w tych czynnościach, określonych w art. 51, art. 52 i art. 315–318, do korzystania z pomocy pełnomocnika, w tym do złożenia wniosku o wyznaczenie

pełnomocnika z urzędu w okolicznościach wskazanych w art. 78, jak również o uprawnieniach określonych w art. 23a § 1, art. 156, art. 204, art. 306 i art. 315a oraz o obowiązkach i konsekwencjach wskazanych w art. 138 i art. 139. Pouczenie obejmuje również informację o: możliwościach naprawienia szkody przez oskarżonego, uzyskania kompensaty państwowej oraz ubiegania się o uzyskanie zabezpieczenia na poczet takiego roszczenia, dostępie do pomocy prawnej, dostępnych środkach ochrony i pomocy, o których mowa w ustawie z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka (Dz. U. z 2015 r. poz. 21), pomocy przewidzianej w art. 43 § 8 Kodeksu karnego wykonawczego, możliwości wydania europejskiego nakazu ochrony, organizacjach wsparcia pokrzywdzonych, treści art. 337a oraz możliwości zwrotu kosztów poniesionych w związku z udziałem w postępowaniu. Pouczenie należy wręczyć pokrzywdzonemu na piśmie; pokrzywdzony otrzymanie pouczenia potwierdza podpisem. W razie odstąpienia od przesłuchania pokrzywdzonego pouczenie podlega doręczeniu.”.

Art. 4. 1. W sprawach o przyznanie kompensaty wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, termin rozpoznania sprawy, o którym mowa w art. 8 ust. 4b ustawy zmienianej w art. 1, liczony jest od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

2. W sprawach o zabezpieczenie roszczenia na poczet kompensaty wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, termin rozpoznania sprawy, o którym mowa w art. 12a ustawy zmienianej w art. 1, liczony jest od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

3. Przepis art. 753¹ § 1 pkt 9 ustawy zmienianej w art. 2 w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, stosuje się również do spraw o przyznanie kompensaty lub zabezpieczenia, wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy.

Art. 5. Dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie art. 300 § 4 ustawy zmienianej w art. 3, w zakresie określenia wzoru pouczenia o uprawnieniach i obowiązkach pokrzywdzonego w postępowaniu karnym, zachowują moc do dnia wejścia w życie nowych przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 300 § 4 ustawy zmienianej w art. 3, nie dłużej jednak niż przez okres 6 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

Art. 6. Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

1. Cel projektowanej ustawy

Projektowana ustawa o zmianie ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych (zwanej dalej „ustawą o kompensacie”), ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego, ma na celu:

- przyspieszenie postępowań w zakresie przyznawania kompensat oraz zaliczek przyznawanych na ich poczet, poprzez określenie maksymalnych terminów rozpoznawania takich spraw przez sądy orzekające w tych sprawach,
- pośrednie wskazanie w ustawie o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych możliwości dochodzenia zaliczki na poczet kompensaty drodze zabezpieczenia roszczenia na podstawie art. 753¹ Kodeksu postępowania cywilnego,
- rozszerzenie zakresu dochodzonej zaliczki (w drodze zabezpieczenia roszczenia) o możliwość dochodzenia rekompensaty za utracone zarobki lub inne środki utrzymania,
- wprowadzenie obowiązku informowania pokrzywdzonych przestępstwem o możliwości ubiegania się o uzyskanie zabezpieczenia na poczet kompensaty państwowej.

2. Przedmiot i istota projektu ustawy

Projektowana nowelizacja ustawy zainspirowana została stanowiskiem Rzecznika Praw Obywatelskich, który zwrócił uwagę projektodawcy na to, że instytucja kompensaty nadal jest wykorzystywana przez osoby pokrzywdzone przestępstwem stosunkowo rzadko, pomimo niedawnej poważnej nowelizacji ustawy o kompensacie, której celem była zmiana takiego stanu rzeczy – mowa o ustawie z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 1587).

W noweli z 2015 r. podniesiono górną granicę kwoty kompensaty, wykreślono unormowania, które wykluczały jej przyznanie w niektórych przypadkach umorzenia postępowania, umożliwiono także przyznanie kompensaty w razie niewykrycia sprawcy

czynu zabronionego. Co istotne, pokrzywdzony został na mocy nowych unormowań zwolniony od ponoszenia kosztów postępowania przed sądem cywilnym.

Wprowadzenie tych zmian nie przyczyniło się jednak do zwiększenia liczby przyznawanych kompensat ani do podwyższenia ich łącznej wysokości.

W tej sytuacji, zdaniem projektodawcy, zasadne staje się wprowadzenie kolejnych zmian, które stworzą warunki pozwalające na zwiększenie skuteczności obowiązującej ustawy poprzez usprawnienie postępowań i zwiększenie po stronie pokrzywdzonych świadomości istnienia możliwości dochodzenia kompensaty i zaliczek na jej poczet.

Pierwszą ze zmian proponowanych w niniejszym projekcie jest przyspieszenie postępowań dotyczących przyznania kompensaty.

Ponieważ kompensata służyć ma wyrównaniu kosztów poniesionych przez pokrzywdzonego przestępstwem, a także utraty przez niego zarobku lub dochodu, istotne jest, aby kompensata była przyznana możliwie szybko.

Rozwiązaniem tego problemu, zdaniem projektodawcy, może stać się wprowadzenie w ustawie o kompensacie w art. 8 nowego ust. 4b, który określi maksymalny, sześciomiesięczny termin rozpoznania sprawy o przyznanie kompensaty. Termin ten będzie terminem instrukcyjnym (bez sankcji za jego przekroczenie), jednakże wprowadzenie stosownej regulacji do ustawy o kompensacie może zwrócić uwagę sądów na konieczność priorytetowego rozpoznawania tej kategorii spraw.

W nowym art. 12a został zaproponowany maksymalny termin rozpoznania sprawy o zabezpieczenie roszczenia na poczet kompensaty państwowej. Sprawa taka winna być rozpatrzona niezwłocznie, jednak nie później niż w terminie 3 miesięcy. Termin ten został skorelowany z terminem wyznaczonym w sprawie głównej, czyli w sprawie o przyznanie kompensaty.

Treść nowego art. 12a, który określa termin rozpoznania sprawy o zabezpieczenie roszczenia na poczet kompensaty, odwołuje się do przepisu art. 753¹ ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (zwanej dalej „k.p.c.”), wskazując na istnienie zawartego w tym przepisie prawa dochodzenia zaliczki na poczet kompensaty w formie zabezpieczenia roszczenia.

Rozwiązanie to może pośrednio przyczynić się do podniesienia świadomości istnienia tej instytucji wśród pokrzywdzonych, jak również wśród organów orzekających w sprawie jej przyznania.

Instytucja zaliczki w kontekście państwowej kompensaty, uregulowana w art. 753¹ § 1 pkt 9 k.p.c. jako zabezpieczenie roszczenia, obejmuje jedynie tę część kompensaty, która dotyczy pokrycia niezbędnych kosztów leczenia, rehabilitacji lub pogrzebu. Wyłączona jest więc część obejmująca utratę zarobków lub innych środków utrzymania.

Tymczasem, w szczególności w przypadku osób prowadzących jednoosobową działalność gospodarczą lub utrzymujących się z pracy dorywczej, szkoda na zdrowiu wyrządzona czynem zabronionym może skutkować nagłą i natychmiastową utratą źródła dochodu oraz drastycznym pogorszeniem sytuacji majątkowej takich osób.

Stąd propozycja zawarta w art. 2 nowelizacji, która umożliwi dochodzenie takiego zabezpieczenia przez pokrzywdzonego również w części odnoszącej się do utraconych zarobków lub innych środków utrzymania (a zatem w pełnym zakresie wynikającym z art. 3 ustawy o państwowej kompensacie). Wskazać należy, że udzielenie zabezpieczenia nie jest obligatoryjne, sąd w każdym przypadku musi rozważyć czy będzie ono zasadne (art. 730 § 2 k.p.c.). Nie ma zatem obawy, że takie rozszerzenie możliwości dochodzenia zabezpieczenia będzie nadużywane.

W zmianie zawartej w art. 3 projektowanej ustawy zawarta została propozycja nowelizacji przepisu art. 300 § 2 Kodeksu postępowania karnego.

Przepis ten, stosowany łącznie z przepisem art. 300 § 4 tej samej ustawy zawiera wytyczne do upoważnienia do wydania przez Ministra Sprawiedliwości aktu wykonawczego określającego wzór pouczenia o uprawnieniach i obowiązkach pokrzywdzonego stanowiący załącznik do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie określenia wzoru pouczenia o uprawnieniach i obowiązkach pokrzywdzonego w postępowaniu karnym (Dz. U. poz. 514).

Wzór ten, w dotychczas obowiązującym brzmieniu, nie zawierał wskazania na przepisy Kodeksu postępowania cywilnego odnoszące się do możliwości dochodzenia zaliczki na poczet kompensaty w formie zabezpieczenia roszczenia.

Zmiana zawarta w treści proponowanego nowego brzmienia art. 300 § 2 Kodeksu postępowania karnego uzupełnia wytyczne dotyczące treści wzoru pouczenia

pokrzywdzonego o informację odnoszącą się do możliwości dochodzenia zaliczki na poczet kompensaty.

Art. 4 ustawy zawiera przepisy przejściowe, regulujące zasady stosowania nowych przepisów oraz przepisów w nowym brzmieniu, nadanym niniejszą ustawą, w sprawach wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy.

Zgodnie z art. 6 projektowanej ustawy, okres jej spoczywania ograniczy się do standardowego terminu 14 dni.

3. Konsultacje

Nadesłane w ramach konsultacji opinie i uwagi będą zamieszczone na senackiej stronie internetowej. Wyniki konsultacji, szczegóły oczekiwanych skutków społeczne, gospodarcze i finansowe będą przedstawione w Ocenie Skutków Regulacji.

4. Oświadczenie o zgodności z prawem Unii Europejskiej

Zakres przedmiotowy projektowanej ustawy nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.